

Til: Alle kommuner og KL
Kopi til: NATKO og
socialtilsynene

Holmens Kanal 22
1060 København K
Telefon 33 92 93 00
post@sm.dk
www.sm.dk

Sagsnr.
2023-5397

Doknr.
638763

Dato
22. november 2024

Vedr. botilbud til domfældte personer med udviklingshæmning

Social- og Boligministeriet er blevet opmærksom på, at der efter unavngivne kommuners vurdering ikke er tilstrækkelige botilbudspladser, som er egnet til personer med psykiske handicap, som er dømt til anbringelse på institution, eller at pladsen ikke oprettes tilstrækkeligt hurtigt.

Justitsministeriet har i 2023 oplyst til Social- og Boligministeriet, at Rigsadvokaten har gjort Justitsministeriet opmærksom på, at der i visse tilfælde er problemer med at fuldbyrde foranstaltninger over for personer, der er dømt til anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap (domstype II og III). Det oplyses, at der kan gå flere måneder fra dommen er afsagt, til, at den pågældende er anbragt i et tilbud i medfør af servicelovens § 108, der opfylder dommens betingelser.

Dette kan derfor betyde, at den dømte bliver boende enten på et botilbud, som ikke er omfattet af servicelovens § 108, i eget hjem eller hos familie, eller er fængslet i varetægtsurrogat på en psykiatrisk afdeling i måneder efter dommen. Den lange fuldbyrdelsestid kan betyde, at den dømte skal vente længe på at få den fornødne hjælp og på trods af en dom til anbringelse ikke fuldbyrder sin straf under de betingelser, som dommen fastsætter, hvilket vil kunne medføre risiko for, at den pågældende begår ny kriminalitet.

Justitsministeriet er blevet orienteret om, at der er tale om en problemstilling, som gør sig gældende i flere kommuner.

Social- og Boligministeriet udsender hermed denne orienteringsskrivelse til kommunerne, der understreger kommunalbestyrelsernes forsyningsforpligtelse og forpligtelser efter § 16 a i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område (retssikkerhedsloven). Ministeriet bemærker, at orienteringsskrivelsen ikke omhandler sager om anbringelse af dømte i institution m.v. uden for fængsel eller arresthus efter straffuldbyrdelsesloven § 78.

Kommunalbestyrelsens modtagepligt og forsyningsforpligtelse

Kommunerne har pligt til at modtage borgere med udviklingshæmning, der har modtaget en dom til anbringelse på en ikke-sikret institution (domstype II og III).

Det fremgår af § 108 i lov om social service (serviceloven), at kommunalbestyrelsen skal tilbyde længerevarende ophold til borgere, der har behov for omfattende hjælp på grund af betydeligt og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Det fremgår af § 108, stk. 7, at social- og boligministeren i en bekendtgørelse fastsætter regler om pligt for en region eller en eller flere kommuner til at modtage personer i boformer efter § 108, stk. 1, når disse personer i henhold til en dom eller kendelse skal anbringes i en boform.

Servicelovens § 108, stk. 7, er udmøntet i bekendtgørelse nr. 839 af 25. juni 2024 om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne samt om særlige sikkerhedsforanstaltninger for voksne og modtagepligt i boformer efter lov om social service. Det fremgår af bekendtgørelsens § 23, stk. 1, nr. 2, at kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om ophold i boformer efter § 108, stk. 1, i serviceloven til personer, der i henhold til dom eller kendelse skal anbringes i en boform for personer med betydelig nedsat psykisk funktionsevne eller undergives tilsyn, herunder med mulighed for administrativ anbringelse.

På servicelovens område har kommunalbestyrelsen myndigheds- og finansieringsansvaret, samt ansvaret for at de nødvendige ydelser leveres til borgerne. Dette følger af servicelovens § 4, hvoraf det fremgår, at kommunalbestyrelsen skal sørge for, at der er de nødvendige tilbud efter serviceloven. Det følger desuden af § 4, stk. 2, at kommunalbestyrelsen opfylder sit forsyningsansvar efter stk. 1 ved brug af egne tilbud og ved samarbejde med andre kommuner, regioner eller private tilbud. Kommunalbestyrelsen kan således løfte sit forsyningsansvar ved brug af egne tilbud, regionale tilbud eller private tilbud. Der kan endvidere indgås samarbejde med andre kommuner og regioner.

Det følger af § 16 a i retssikkerhedsloven, at det er handlekommunen, som fører det kriminalpræventive tilsyn med personer, som er dømt til at skulle undergives tilsyn af de sociale myndigheder, samt at det er kommunalbestyrelsen i handlekommunen, der træffer afgørelse om anbringelse efter servicelovens § 108.

Straffelovens § 68 og forskellige foranstaltningsdomme

Det fremgår bl.a. af straffelovens § 16, stk. 1., at personer, der på gerningstiden var utilregnelige på grund af sindssygdom eller tilstande, der må ligestilles hermed, ikke straffes, og at dette tilsvarende gælder for personer, der var mentalt retarderede i højere grad. Det fremgår af straffelovens § 16, stk. 2, at personer, der på gerningstiden var mentalt retarderede i lettere grad, ikke straffes, medmindre særlige omstændigheder taler for at pålægge straf. Tilsvarende gælder personer, der befandt sig i en tilstand, som ganske må ligestilles med mental retardering.

Når en person ikke kan straffes, jf. straffelovens § 16, kan vedkommende i stedet idømmes en foranstaltning efter § 68 i straffeloven med henblik på at forebygge ny kriminalitet. En foranstaltningsdom kan være udformet på forskellig vis og tilpasses lovovertræderens individuelle behov. Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet *Psykisk afvigende kriminelle* (2022), beskriver under punkt 5.2 fem grundlæggende domstyper over for mentalt retarderede, som anklagemyndigheden kan nedlægge påstand om i retten. Disse er ikke udtømmende, idet en foranstaltning kan tilpasses lovovertræderens individuelle behov.

I det følgende beskrives domstypen II og III overordnet, da disse domstyper vurderes relevante for den problemstilling om manglende botilbud, som Justitsministeriet har rejst.

Domstypen II: Dom til anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap, således at domfældte efter bestemmelse fra kommunen kan overføres til sikret afdeling.

Denne foranstaltning indebærer, at personen med udviklingshæmning anbringes i en social boform med døgndækning, og som er godkendt til formålet, jf. servicelovens § 108 om botilbud til længerevarende ophold. Der skal være personale døgnet rundt, inklusiv vågen nattevagt. Denne domstypen anvendes typisk over for personer med udviklingshæmning, der har begået personfarlig kriminalitet, eksempelvis brandstiftelse, røveri, voldtægt eller vold. Desuden anvendes domstypen, hvor det skønnes, at personen med udviklingshæmning har behov for konstant overvågning, og at der er risiko for ny personfarlig kriminalitet, således at personen med udviklingshæmning i givet fald hurtigt skal kunne overføres til en sikret boform.

Domstypen III: Dom til anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap.

Denne foranstaltningsdom indebærer, at personen med udviklingshæmning anbringes i en social boform med døgndækning, og som er godkendt til formålet, jf. reglerne om botilbud til længerevarende ophold i servicelovens § 108. Der skal være personale døgnet rundt, inklusiv vågen nattevagt. Boformen vil som udgangspunkt ikke være låst, bortset fra under nærmere fastsatte betingelser, hvorefter der kan ske dørlåsning om natten i maksimalt otte timer, jf. § 137 j i serviceloven.

Social- og Boligministeriets øvrige bemærkninger

Ministeriet understreger, at kommunerne har pligt til at oprette og drive de botilbudspladser, som er nødvendige for, at straffen kan fuldbyrdes i egnede rammer. Af hensyn til at fuldbyrdelse af den strafferetlige foranstaltning kan iværksættes umiddelbart efter domsafsigelsen, er det væsentligt, at kommunalbestyrelserne er opmærksomme på, at der ikke går lang tid før, der findes en botilbudsplads, som opfylder betingelserne i dommen. Det er ministeriets vurdering, at det er afgørende for retssikkerheden og for de pågældende personer selv, at det sikres, at de kan afsonde dommen i de rette rammer. Det er desuden ministeriets vurdering, at det også bidrager til den kriminalpræventive indsats, at denne målgruppe får den rette hjælp rettidigt.

Det bemærkes desuden, at der som del af Aftale om kommunernes økonomi for 2024 (ØA24) var enighed mellem regeringen og KL om at løfte kommunernes anlægsinvesteringer ekstraordinært med 0,2 mia. kr. i 2024, 0,6 mia. kr. i 2025 og 0,7 mia. kr. i 2026 til udvidelse af den kommunale botilbudskapacitet på det specialiserede socialområde med henblik på at understøtte en mere rimelig prissætning på området. Løftet i 2025 og i 2026 sker ekstraordinært og er med henblik på at sikre et længerevarende fokus på udbygning af den kommunale botilbudskapacitet.

Ministeriet vil primo/medio 2025 i dialog med KL og Social- og Boligstyrelsens Nationale Koordinationsstruktur (NATKO) følge op på problemstillingen med

henblik på at sikre, at der sker en forbedring af situationen. Social- og Boligministerieret vil orientere Justitsministeriet om resultatet af opfølgningen.

Med venlig hilsen

Trine Frederiksen
Kontorchef, Kontor for Handicap
Social- og Boligministeriet